

менты комплекса маркетинговой стратегии, на основе которых строится стратегия. Сформирован оптимальный механизм формирования маркетинговой стратегии и ее модернизации или ликвидации. Выделен этап ликвидации маркетинговой стратегии с ее основными стадиями. Исследовано состояние отрасли и проведен подбор наиболее удачных стратегий для бизнеса в данном секторе экономики.

Ключевые слова: маркетинговые стратегии, маркетинговые стратегии в пищевой промышленности, механизмы реализации маркетинговых стратегий.

Fihun N.V., Duda A.V. The Mechanism of Applying Marketing Strategies at Food Industry Enterprises of Ukraine

The mechanisms of formation and implementation of marketing strategies in the food industry in Ukraine are analysed. A comparative analysis of the index constituents of the food industry is performed. The basic elements of the marketing strategy are emphasised. The optimal mechanism of marketing strategy formation and also its modernization or elimination is designed. The stage of marketing strategy elimination along with its main phases is distinguished. The state of the industry is studied. The selection of the most successful strategies for businesses in this sector is made.

Key words: marketing strategies, enterprise, implementation of the strategy, sector, food industry.

УДК 330.32.337.41

Здобувач *О.В. Фурсіна*¹ –
Інститут регіональних досліджень НАНУ

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ТА РИЗИКИ В ІНВЕСТУВАННІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто сутність понять "ризиків фінансового інвестування", "інвестиційний клімат" та "лізинг". Зазначено основні джерела фінансування інвестицій та окреслено їх переваги і вади. Виділено основні форми та ознаки інвестиційних ризиків. Надано характеристику інвестиційному механізму. Визначено чинники, які формують інвестиційний клімат. Наведено фактори, які впливають на прибутковість в аграрному виробництві. Розглянуто й обґрунтовано сутність амортизаційного фонду. Обґрунтовано переваги та недоліки агролізингу. Наведено трактування поняття "інвестиційна привабливість аграрного підприємства".

Ключові слова: інвестиційна діяльність, ризики, аграрні підприємства, інвестиційний механізм, агролізинг, фінансування, інвестиційна привабливість.

Актуальність теми. Визначення об'єму, структури і величини джерел фінансування інвестицій, або інвестиційних ресурсів, є однією з найважливіших проблем інвестиційної діяльності. Інвестиційними ресурсами є всі види фінансових активів, що залучаються для інвестування. Склад джерел інвестиційних ресурсів в умовах ринкової економіки досить багатобразний. Від структури джерел фінансування залежить не тільки життєздатність інвестиційної діяльності, але і розподіл кінцевих результатів, ефективність використання авансованого капіталу, фінансова стійкість аграрного підприємства.

Проблема інвестування в аграрні підприємства не обмежується питаннями можливого залучення фінансових капіталів з інших галузей державної економіки. Вона є також проблемою переливу капіталів усередині галузей сільського господарства. Адже, аграрне виробництво є багатогалузевим, воно харак-

теризується структурою продуктових підкомплексів, для яких, водночас, є характерними притаманні їм технології і техніки, організація виробництва.

Стан дослідження. Проблемам державного регулювання, матеріально-го, фінансового, інформаційного забезпечення інвестиційного розвитку аграрного виробництва приділяли увагу Я. Білоусько, А. Гальчинський, О. Дацій, М. Дем'яненко, В. Зіновчук, Т. Зінчук, М. Зубець, М. Малік, А. Малиновський, Л. Масловська, Г. Підлісецький, П. Саблук, О. Скидан, В. Топіха, О. Ульянченко, О. Шебаніна, В. Юрчишин. Проблему ефективності інвестицій в аграрну сферу досліджено у працях вітчизняних вчених: В. Андрійчука, С. Гуткевич, П. Канінського, М. Кіселя, М. Коденської, М. Кропивки, Є. Ланченка, Ю. Луценка, К. Пріб, О. Шестопаля та ін.

Узагальнення досягнень економічної думки засвідчує, що, незважаючи на значну кількість наукових досліджень щодо інвестиційної діяльності в аграрній сфері, вона поки що залишається не вирішеною остаточно. Подальшого розвитку потребує комплекс питань, пов'язаних із поглибленням методологічних засад інвестиційної діяльності аграрних підприємств, удосконалення методичних підходів до оцінювання інвестиційної привабливості аграрних підприємств, удосконалення організаційно-економічного механізму інвестиційної діяльності аграрних підприємств.

Результати дослідження. В інвестиційному процесі використовуються різноманітні інвестиційні ресурси. Роль інвестиційних ресурсів виконують грошові ресурси, фінансові, частка матеріальних і нематеріальних активів, які виражаються у грошовій формі. Вони акумулюються суб'єктами підприємництва з різних джерел, щоб забезпечити економічні умови здійснення підприємницької діяльності з метою отримання прибутку. Однак ресурс інвестування на макро-економічному рівні консолідується у процесі багатовекторної системи взаємозв'язків між державою, промислово-виробничими структурами та фінансовими установами для забезпечення доступності та швидкості обігу, а також для зручності використання та отримання прибутку. У законі України "Про інвестиційну діяльність" визначено та перелічено їхнє загальне коло.

Інвестиційний механізм поєднує в собі певну сукупність елементів, через які відбувається передавання і перетворення регулюючого імпульсу, тобто вони є сукупністю ресурсів і шляхів їх організації. Інвестиційний механізм вступає в дію з моменту початку взаємовідносин суб'єктів інвестування на ринку. Вкладник зазвичай має недостатньо власного капіталу, щоб самостійно запровадити проект, тому він намагається залучити, на його думку, найвигідніші інструменти.

Через відсоткову ставку кредитний ринок визначає вартість капіталу. Для забезпечення максимального доходу вкладник прагне, забезпечивши власний капітал, залучити якнайбільше можливих інвестиційних ресурсів із інших джерел [2]. Таким чином, він намагається структурувати капітал так, щоб інвестиційні ризики розподілялись між усіма сторонами, які беруть участь в інвестиційному проекті.

Для ефективного керування системою інвестиційної безпеки, незалежно від її рівня, потрібно використовувати наукову систему оцінювання інвести-

¹Наук. керівник: ст. наук. співроб. С.Л. Шульц, д-р екон. наук

ційних ризиків. Питання ризику та доходу залишаються вагомими в концепції інвестиційної діяльності суб'єктів підприємництва. В основі ризику є можливість втрати вкладником частки його ресурсів та недоотримання запланованих доходів, а також під час проведення фінансової та виробничої стратегії появи додаткових затрат. Однак інвестиційний ризик – це не тільки ризик втрат, але й ризик неодержання додаткового прибутку. Але варто зазначити, що ризик може мати як позитивне, так і негативне відхилення. Отже, "ризик як елемент господарського рішення може бути визначений у такий спосіб – це ситуативна характеристика діяльності будь-якого суб'єкта ринкових відносин, у тому числі інвестора, що відображає невизначеність її результату і можливі несприятливі (або сприятливі) наслідки у випадку неспіху (або успіху)".

Оскільки інвестиційна діяльність пов'язана з майбутнім, то вона відповідно пов'язана і з ризиками. Інвестиційні ризики проявляються через невизначеність у майбутньому економічної ситуації та поведінки індивідумів, через об'єктивний і/або суб'єктивний вплив на інвестиційні проекти [3]. Тому, якщо розглядати інвестиційний ризик з точки зору економічної складової, то він виступає як можливість недосягнення наміченої мети капіталовкладення і втрати грошової вигоди. Тому для максимально можливого уникнення ризику його варто завчасно оцінити, розрахувати, спланувати та описати. Такі дії варто робити не тільки під час розроблення проекту інвестування.

Переглядаючи методичні підходи до визначення видів інвестиційних ризиків, ми погоджуємось з В.І. Любімовим. За визначенням В.І. Любімова, видів інвестиційних ризиків є достатньо багато і їх класифікують за узагальнюючими ознаками. Для інвестиційного ризику характерною ознакою є поділ за сферами прояву: економічний, політичний, правовий, соціальний, управлінський, екологічний та інші. Інвестиційні ризики розрізняють за формами самого процесу інвестування: реальне інвестування, фінансове інвестування.

Ризики реального інвестування, які виникають через невдалий вибір місця розташування будівництва об'єкта інвестування, перебої в постачанні матеріально-технічних ресурсів, невдалий вибір постачальника інвестиційних товарів, зростання їх цін, чинники, що впливають на економічні характеристики експлуатації реальних інвестицій та інші чинники, які впливають на зниження прибутку.

Ризики фінансового інвестування – це ризики, що виникають через невдалий вибір фінансових інструментів, фінансові проблеми емітентів цінних паперів, непередбачені зміни умов інвестування, недобросовісність відносно інвесторів як торговців, так і емітентів цінних паперів. Інвестиційні ризики розрізняють за причинами виникнення і можливостями їх усунення та/або компенсації: комерційні, некомерційні.

Комерційному ризикові притаманний прояв на рівні окремого суб'єкта господарювання чи на рівні комерційного проекту. Він пов'язаний зі специфікою як самого підприємства, так і проектів, що провадяться на ньому та його економічною діяльністю. Некомерційні ризики не залежать від інвестора. Вони пов'язані із зовнішнім станом та умовами інвестування, які є в певній країні і таким чином впливають на інвестиційні проекти загалом. Некомерційні ризики можуть впливати як на загальні для країни, так і на регіональні або галузеві інвестиційні проекти, що реалізуються на підприємствах цих сфер.

Окрім зазначених вище інвестиційні, ризики поділяють за джерелами виникнення: систематичні, несистематичні. Систематичні (ринкові) ризики обумовлені загальними змінами, що відбуваються в економіці – циклом розвитку економіки країни, кон'юнктури інвестиційного ринку. Несистематичні (специфічні або корпоративні) ризики властиві конкретному об'єкту інвестування через некваліфіковане управління підприємством-реципієнтом, посилення конкуренції в окремому сегменті інвестиційного ринку, неоптимальну структуру активів і капіталу підприємства тощо.

Погоджуємось з думкою, що ринок інвестування підводить економічних суб'єктів господарювання до певного компромісу. Цей компроміс є у статутах підприємств, кредитних договорах, угодах про заснування, де визначається вартість капіталу відповідно до джерел фінансування.

Попит та пропозиція виконують функцію визначника на ринку інвестицій, оскільки саме вони визначають вартість капіталу. В умовах ринку завжди виконується закон, у якому інвестиційний суб'єкт бажає залучити (придбати) позичкові кошти з мінімальними затратами, кредитор (продавець) бажає продати за максимально високою ціною. Аналізуючи джерела фінансування інвестиційного ринку відповідно до його кон'юнктури, чітко можна визначити внутрішні (власні кошти суб'єктів господарювання) та зовнішні (кошти резидентів та нерезидентів).

Для залучення до капіталовкладення певного фінансового ресурсу потрібно провести ґрунтовне методичне дослідження – порівняльний аналіз.

Отже, джерелами фінансування інвестицій є:

1. Внутрішні: чистий прибуток; амортизаційні відрахування; сальдо позарезалізаційних доходів; виторг від списання активів; іммобілізація залишкових поточних активів; акціонерний капітал. Переваги: оперативність використання; додаткові пільги; високий ступінь моніторингу. Вади: заморожування коштів; зниження рівня ліквідності; відсутність зовнішнього контролю; додаткові витрати на консалтинг та аудит; низький коефіцієнт оборотності капіталу;
2. Зовнішні: А) Вітчизняні: довгостроковий банківський кредит; державні субсидії; додаткова емісія цінних паперів; прямі інвестиції; інвестиційний лізинг; цільове державне кредитування. Переваги: ефект фінансового левериджу; скорочення термінів реалізації проекту; можливість структуризації боргу; розподіл інвестиційних ризиків; наявність зовнішнього контролю. Вади: боргова залежність від кредиторів; можливість втрати частини власності; послаблення менеджменту; часткове обмеження самостійності. Б) Іноземні: прямі іноземні інвестиції; портфельні іноземні інвестиції; технічна допомога (гранти); кредити іноземних банків; позички міжнародних фінансових інституцій. Переваги: більш високий захист від інфляції; залучення нових технологій; захист з боку держави; надійне страхування; наявність зовнішнього контролю. Вади: тривалий період залучення; необхідність гарантування; висока вартість; високі витрати на техніко-економічне обґрунтування.

Досліджуючи українські економічні джерела, а саме того періоду, коли наша держава була у перехідній економіці, можна спостерігати певні кризові

явища. Ці кризові явища досить серйозно вплинули на зниження економічних процесів, зокрема інвестиційних.

Інвестиційний клімат у країні тих років був досить слабким, оскільки державі не вдавалося повною мірою підтримати інвестиційну діяльність, а саме в процесі її регулювання. Тому інвестиційні цільові програми, зокрема і програми підтримки аграрних підприємств, були весь час не дофінансовані [5]. На жаль, прогалини державних вкладень не компенсувались іншими інвестиційними джерелами. Саме тому тоді відбулось стрімке падіння вкладання інвестиційних ресурсів як у тваринництво, так і в рослинництво.

В інвестиційній діяльності, а саме в процесі визначення джерел фінансування, мав би застосовуватися системний підхід. Система оподаткування суб'єкта господарювання, збутова діяльність, структура та стан активів – це ті чинники, які впливають на процес визначення джерел фінансування.

Інвестиційні ресурси за своїм складом є різнобічними. Але попри це, сільськогосподарський виробник, зокрема і аграрні підприємства, мають недостатньо високу інвестиційну привабливість, а тому не можуть одержати великі об'єми інвестиційних ресурсів. У цій ситуації підприємства можуть розраховувати здебільшого на власні фінансові інвестиційні ресурси. Як відомо, прибуток відносять до власних джерел фінансування інвестицій. Він посідає особливе місце серед внутрішніх джерел. Як зазначають світові економічні літературні джерела, на прибуток припадає приблизно 27-30 % поточних і капітальних витрат суб'єкта підприємництва.

Для нашої держави характерним є те, що прибуток майже не розглядається як джерело інвестицій, тим паче інвестицій в аграрні підприємства. На прибутковість в аграрному виробництві впливають певні фактори. Серед них можна відзначити диспаритет цін на аграрну продукцію тваринного та рослинного походження, низьку купівельну спроможність та низьку інших факторів, які провокують появу кризових явищ. Як відомо, достатньо велика частка аграрних підприємств потерпає від збитків, а для оновлення техніки і технологій потребуються значні залучення джерел фінансування інвестиційної діяльності.

Найбільш вагомим джерелом власних ресурсів інвестування для суб'єктів господарювання є амортизаційний фонд. Державна амортизаційна політика є достатньо вагомим інструментом активізації процесів інвестування. Вона забезпечує надійне внутрішнє джерело фінансування інвестиційних процесів. Амортизаційний фонд – це кошти, призначені для відновлення вартості зношування основних фондів та їх розширення на якісно новій технічній основі [8]. Амортизаційний фонд створюється за рахунок періодичних амортизаційних відрахувань відповідно до законодавчо встановлених норм амортизації.

У сільському господарстві, як показує світова практика, використовують кілька методів нарахування амортизації залежно від того, яку мету ставить перед собою виробник. Адже амортизація впливає й на величину прибутку, що обкладається податками, а отже, й на розмір податків і чистий прибуток, а також на балансові рахунки. При цьому вплив цей може бути різний, а іноді можуть виникати й суперечності між поставленою метою й отриманими результатами після її досягнення. Так, якщо виробник хоче зменшити суму податків, збіль-

шивши амортизаційні відрахування й заниживши прибуток, це може призвести до зниження поточної вартості товарно-матеріальних цінностей, значно послабити фінансовий стан господарства й знизити можливості отримання кредитів.

Враховуючи певну недостатність законодавчої бази, яка б стимулювала інвестиційні процеси в Україні, в умовах сьогодення можна стверджувати, що кошти з амортизаційних відрахувань використовують не за призначенням [6]. Виходячи з цього, амортизаційну політику варто спрямувати на стимуляцію підприємницької діяльності, а зокрема: зняти обмеження з використання і формування фондів амортизації; запровадити постійний моніторинг за системою амортизації з метою майбутньої кореляції її параметрів та адекватного оцінювання стану основного капіталу; скасувати оподаткування частини амортизаційних коштів, використаних в інвестиційній діяльності.

Підвищенню інвестиційної активності суб'єктів підприємницької діяльності сприяє ухвалений у грудні 1997 р. Закон України "Про лізинг". Він дає змогу значно прискорити процес оновлення виробництва, оздоровити фінансовий стан підприємств. Відповідно до ст. 1 Закону України "Про лізинг", лізинг – це підприємницька діяльність, яка спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів і полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений термін лізингодержувачу майна, що є власністю лізингодавця або набувається ним у власність за дорученням і погодженням з лізингодержувачем у відповідного продавця майна, за умови сплати лізингодержувачем періодичних лізингових платежів.

Перевагами аґролізингу можна вважати таке: відносини власності жорстко регламентовані нормативно-правовими актами; право власності належить лізингодавцю до погашення останнього платежу; відносини лізингової угоди виникають за згодою сторін на добровільних засадах; гнучка система погашення лізингових платежів; податкові пільги для лізингодавця (на об'єкт лізингу нараховується амортизація, за рахунок цього зменшується розмір податку на прибуток); лізингові платежі не відносять статті витрат виробництва; можливість придбання сучасного обладнання аграрними підприємствами тощо.

При цьому дослідженням встановлено недоліки аґролізингу: високі ставки послуг лізингових компаній; користувачами лізингових послуг є великі підприємства тощо. Також варто зазначити, що господарства, які виробляють значну частку продукції у структурі виробництва аграрної продукції, мають обмежені фінансові можливості і придбання ними необхідних технічних ресурсів практично неможливе. Тому розвиток лізингових відносин повинен бути спрямований таким чином, щоб лізинг став доступним для селян.

Одним із важливих економічних елементів, які впливають на механізм інвестиційної підтримки розвитку підприємств агросфери, серед яких знаходяться аграрні підприємства, є інвестиційна привабливість аграрного підприємства. Інвестиційна привабливість підприємства залежить від величини собівартості продукції і відзначається зовнішніми чинниками (сировина, матеріали, паливо, електроенергія) і внутрішніми (система оплати праці, кількість робітників, амортизаційна політика, виробничий потенціал) чинниками.

Для інвестиційної привабливості аграрних підприємств є характерними фактори, які формують інвестиційний клімат. Серед науковців та підприємців є достатня кількість варіантів визначення поняття "інвестиційний клімат". Так, переважна більшість економістів трактує інвестиційний клімат як: сукупність соціальних, природних, економічних, політичних або інших передумов, які характеризують доцільність інвестування в ту чи іншу діючу господарчу систему і погоджується з тим, що це комплексне економіко-політичне явище, що формується під впливом значної кількості чинників. Інвестиційний клімат – це узагальнена характеристика сукупності соціальних, економічних, організаційних, правових, політичних, соціокультурних передумов, що зумовлює привабливість і доцільність інвестування в ту або іншу господарську систему. Отже, чинниками, які формують інвестиційний клімат (відповідно до рівня розвитку галузей), є: державні пільги для інвесторів; рівень інвестиційної привабливості; страхування ризиків; можливість одержання технічних коштів за лізингом; наявність власних ресурсів; фінансовий стан галузі; технічний рівень організації виробництва; ефективність використання інвестиційних коштів.

Висновки. На сьогодні існує безліч механізмів відбору проектів для інвестування, але, незважаючи на це, недостатньо уваги приділено методам інвестування в аграрні підприємства. Серед головних завдань, поставлених інвестору, є правильний вибір інвестиційних об'єктів, фінансових інструментів, інвестиційних проектів, які б відзначались перспективою розвитку, а також змогли б забезпечити їхні потреби та найвищу інвестиційну ефективність.

Отже, можна стверджувати, що інвестиційна привабливість аграрного підприємства – це сукупність виробничо-фінансових кількісних і якісних умов та критеріїв, які характеризують потенційні можливості та економічні переваги цього підприємства, порівняно з іншими об'єктами інвестування. Також інвестиційна привабливість додатково характеризується такими показниками, як вигідне географічне положення, сприятлива екологічна ситуація, прогресивна соціально-демографічна структура населення з достатньою часткою осіб із середньою і вищою освітою, безпека вкладення капіталу.

Для визначення чинників, які впливають на механізм інвестиційної підтримки, потрібно здійснити економічну оцінку розвитку аграрних підприємств.

Література

1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: монографія / В.Г. Андрійчук. – К.: Вид-во КНЕУ, 2005. – 292 с.
2. Бутенко А.І. Інвестиційна діяльність в інноваційній сфері підприємництва в Україні: методи і форми / А.І. Бутенко, С.В. Лазарева // Вісник економічної науки України: наук. журнал. – 2007. – № 2. – С. 14-19.
3. Вініченко І.І. Концепція формування й функціонування організаційно-економічного механізму інвестиційної діяльності аграрних підприємств / І.І. Вініченко // Агросвіт: наук.-практ. журнал. – 2010. – № 11. – С. 13-16.
4. Денисенко М.П. Основи інвестиційної діяльності: підручник [для студ. ВНЗ] / М.П. Денисенко. – К.: Вид-во "Алерта", 2011. – 338 с.
5. Коденська М.Ю. Напрями фінансування інвестицій на виконання державних цільових програм розвитку АПК України / М.Ю. Коденська // Агроінком: наук.-практ. журнал. – 2008. – № 3-4. – С. 27-32.
6. Ланченко С.О. Факторний аналіз впливу ефективності господарювання на розвиток інвестиційних процесів в аграрних підприємствах / С.О. Ланченко // Економіка АПК: міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2006. – № 5. – С. 92-98.

7. Орликовський М.О. Державне регулювання інвестиційного процесу в агропромисловому комплексі / М.О. Орликовський // Економіка АПК: міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2005. – № 6. – С. 91-98.

8. Шهبаніна О.В. Інвестиційне забезпечення розвитку продовольчого підкомплексу АПК / О.В. Шهبаніна // Економіка АПК: міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2007. – № 2. – С. 56-61.

Фурсина А.В. Основные источники финансирования и риски в инвестировании аграрных предприятий

Рассмотрена сущность понятий "риски финансового инвестирования", "инвестиционный климат" и "лизинг". Указаны основные источники финансирования инвестиций и очерчены их преимущества и недостатки. Выделены основные формы и признаки инвестиционных рисков. Дана характеристика инвестиционного механизма. Определены факторы, которые формируют инвестиционный климат. Приведены факторы, влияющие на доходность в аграрном производстве. Рассмотрена и обоснована сущность амортизационного фонда. Обоснованы преимущества и недостатки агролизинга. Приведена трактовка понятия "инвестиционная привлекательность аграрного предприятия".

Ключевые слова: инвестиционная деятельность, риски, аграрные предприятия, инвестиционный механизм, агролизинг, финансирование, инвестиционная привлекательность.

Fursina A.V. The Main Sources of Financing and Risks in Investing Agricultural Enterprises

The essence of such concepts as "the risks of the financial investment", "investment climate" and "leasing" is studied. The main sources of investment financing are substantiated; their advantages and disadvantages are outlined. The main forms and signs of investment risks are defined. The description of the investment mechanism is provided. The factors that create the investment climate are described. The factors affecting the profitability of the agricultural production are observed. The essence of an amortization fund is considered and justified. The advantages and disadvantages of leasing in agriculture are outweighed. The above interpretation of the concept of "investment attractiveness of the agricultural enterprise" is given.

Key words: investment activity, risks, agricultural enterprises, investment mechanism, agricultural leasing, financing, investment attractiveness.

УДК 339.138

Доц. О.Є. Шандрівська, канд. екон. наук;
ст. викл. В.В. Кузяк, канд. екон. наук;

доц. О.М. Бек, канд. екон. наук – НУ "Львівська політехніка"

ОЗНАКИ ПРИЙНЯТТЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЛОГІСТИЧНИХ РІШЕНЬ ПІДПРИЄМСТВА У ПРОЦЕСІ ЛОГІСТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Розглянуто питання визначення та оцінювання чинників впливу на формування розвитку співвідношень внутрішньої / зовнішньої доданої вартості в ланцюгах створення вартості з метою формування доцільних напрямів стратегічного розвитку окремих підприємств на засадах логістичного управління та з огляду на потребу розкриття ними логістичного потенціалу. До таких чинників віднесено: рівень розвитку логістичного потенціалу (визначається ефективністю формування та використання); рівень розвитку маркетингового та ринкового потенціалу; індивідуалізація попиту (як чинник, що ускладнює логістичні процеси); партнерство у створенні вартості; глибину спеціалізації (обернений до глибини виготовлення); вплив сучасних тенденцій розвитку; глибину процесу створення вартості (рівень вертикальної інтеграції); рівень розвитку ринкової та логістичної інфраструктури. Наведено складові інфраструктурного, інформаційного та організаційного забезпечення підприємства з точки зору логістики. Наведено ознаки прийняття стратегічних рішень підприємства залежно від співвідношення "внутрішня / зовнішня додана вартість". Представлено матрицю можливостей стратегічного розвитку підприємства з точки зору логістики.

Ключові слова: ланцюги створення вартості, внутрішня/зовнішня додана вартість.